

УДК 349.3(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-3-15-24>

Князькова Любов Михайлівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права

(Маріупольський державний університет, м. Київ)

доцент кафедри мовних та гуманітарних дисциплін

(Товариство з обмеженою відповідальністю

«Технічний Університет «Метінвест Політехніка», м. Запоріжжя)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6681-980X>

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню проблем захисту соціальних прав осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України. Проаналізовано нормативні акти та практику застосування законодавства щодо зазначеної категорії осіб. Акцентовано увагу на тому, що законодавством не визначено категорії громадян, які визнаються постраждалими від військової агресії росії проти України. Зроблено висновок про необхідність законодавчого закріплення цих категорій із метою недискримінації та уніфікації соціального забезпечення та надання соціальних послуг. Наголошено, що особи, які постраждали від російської агресії, мають такий самий конституційний статус, як і інші громадяни, а закони та підзаконні акти можуть прийматися для розширення гарантій дотримання прав таких осіб, а не звуження змісту чи обсягу їхніх прав. Визначено відмінності щодо соціального захисту осіб, переміщених із територій, окупованих до 24 лютого 2022 р. Запропоновано заходи щодо уніфікованого підходу до соціального захисту осіб, які постраждали від агресії росії проти України, із метою виключення дискримінації цієї категорії осіб. Проаналізовано законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді України, та зроблено пропозиції щодо вдосконалення законодавства про соціальний захист. Із метою недопущення дискримінації осіб, що знаходяться на окупованій території України, пропонується вдосконалити механізм виплати їм пенсій за минулий час. Запропоновано встановити можливість визнавати та підтверджувати в адміністративному порядку акти цивільного стану, що мали місце на тимчасово окупованій території. Зазначено на необхідності створення в Україні сучасної системи соціального захисту, орієнтованої на забезпечення громадян соціальними правами й гарантіями, підтримку уразливих груп населення, зокрема осіб, які постраждали у зв'язку з військовою агресією росії проти України.

Ключові слова: особи, які постраждали від військової агресії росії проти України, соціальні права, тимчасово переміщені особи, соціальний захист, окупована територія.

Постановка проблеми. Питання захисту соціальних прав осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України та були змушені переміщуватися в межах України або шукати притулку в інших країнах, досліджується вченими України починаючи з 2014 р. Із початком повномасштабного вторгнення росії на територію України ця тематика набуває подальшої актуальності, адже кількість осіб, постраждалих у зв'язку з військовими діями, значно збільшилася. Згідно з даними, станом на літо 2025 р., близько 6,9 млн українців виїхали за кордон із початку повномасштабного вторгнення. Більшість із них (6,358 млн) перебуває у європейських країнах. Загалом близько 3 млн українців, які виїхали за кордон, станом на початок 2025 р. не повернулися додому [1]. Що стосується внутрішньо переміщених осіб, то починаючи з 2014 р. в Україні зафіксовано три хвилі внутрішнього переміщення населення, що абсолютно відрізнялися умовами, мотивацією та активністю вимушеного переміщення громадян у межах країни: перша – 2014 р. – початок 2022 р.; друга – лютий 2022 р. –

серпень 2022 р.; третя – з вересня 2022 р. – дотепер. За цей період максимальна кількість ВПО в Україні була зафіксована у квітні 2022 р. – 7 707 тис осіб. Станом на квітень 2025 р. ця кількість знизилася майже вдвічі та становила 3 757 тис осіб [2, с. 119]. Тож питання захисту прав осіб, що постраждали від російської агресії, у тому числі й соціальних, набуває актуальності як із погляду законодавчого закріплення, так і реалізації. Створення законодавчої основи, виявлені значні прогалини і суперечності у процесі її реалізації, порушення прав та свобод осіб, постраждалих від російської агресії, зумовлюють як науково-теоретичний, так і практичний інтерес до потреби з'ясування також міжнародно-правових стандартів захисту прав і свобод, їх імплементації у законодавство України та реалізації у правозастосовній діяльності.

Починаючи з 2014 р. з метою визначення правового статусу внутрішньо переміщених осіб та створення правової основи для розроблення механізму захисту прав і свобод людини Верховною Радою України було

ухвалено Закони України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII (зі змінами та доповненнями на 04.04.2025) [3]. Удосконалення законодавства у цій сфері здійснено шляхом прийняття законів України: «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [4], «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання питання обчислення страхового стажу та пенсійного забезпечення» від 25 квітня 2024 р. [5], «Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб унаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» від 20 листопада 2024 р. № 4071-IX [6] та ін. Окрім того, прийнято низку підзаконних нормативних актів, які впроваджують механізм захисту прав осіб, постраждалих унаслідок збройної агресії. Однак дуже часто акти мають неузгодження та протиріччя, у зв'язку з чим виникають численні звернення громадян України, до різних органів державної влади, у тому числі до суду.

Підзаконні нормативно-правові акти, які прийнято починаючи з 2014 р., створили різні підходи до виплат пенсій постраждалим унаслідок збройної агресії: мешканцям територій, які були окупованими до 24.02.2022 (та які не були зареєстровані як ВПО), мешканцям територій, які були окупованими після повномасштабного вторгнення, внутрішньо переміщеним особам, які були обліковані до 24.02.2022 та які: перебувають на підконтрольній території України; перебувають на тимчасово окупованій території; перебувають за кордоном, а також ВПО, які були обліковані після 24.02.2022. І хоча у цілому політика у цій сфері в останні роки стала більш сприятливою, до осіб, які були обліковані як внутрішньо переміщені особи до повномасштабного вторгнення, продовжують застосовуватися вимоги щодо необхідності проходження фізичної ідентифікації (кожні пів року), застосування окремого порядку щодо виплати заборгованості тощо. Такі підходи у пенсійному забезпеченні мають дискримінаційний характер та потребують ретельного вивчення. Саме тому питання встановлення та реалізації соціальних прав потребують наукових досліджень із метою вдосконалення законодавства у цій сфері та механізму його реалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання дослідження проблем захисту прав осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України, понад десятиріччя привертають увагу українських науковців.

Серед авторів, чії праці присвячено захисту прав такої категорії, можна відзначити І. Галіахметова, який аналізує визначення прав внутрішньо переміщених осіб, визначає аналіз компетенцій і діяльності органів місцевого самоврядування у сфері їх забезпечення в умовах воєнного часу [7]. О.О. Іляшко розглядав соціальні права мешканців окупованих територій [8]. Н. Камінська ґрунтовно проаналізувала міжнародно-правові стандарти захисту прав внутрішньо переміщених осіб [9]. Н. Ногас досліджував міжнародний досвід захисту прав біженців і переміщених осіб [10]. Особливої уваги заслуговує дисертаційне дослідження В. Торянник, яка зробила комплексне дослідження теоретичних і практичних правових засад інтеграції (реінтеграції) внутрішньо переміщених осіб і громадян, які тимчасово перемістилися за кордон [11].

Таким чином, можна відзначити, що увага науковців присвячена захисту прав окремих категорій, які постраждали від російської агресії, проте комплексне

дослідження проблем захисту соціальних прав усіх категорій осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України, не проводилося. Окрім того, поза увагою науковців залишилася проблема визначення категорій осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України. Потребують дослідження питання виплати пенсії за минулий час жителям окупованих територій. Залишаються невирішеними питання підтвердження актів цивільного стану, що мали місце на тимчасово окупованій території.

Не применшуючи значущого внеску науковців у розроблення проблем захисту прав осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України, питання захисту соціальних прав указаної категорії потребують подальшого розроблення з метою вдосконалення законодавства України шляхом імплементації міжнародних соціальних стандартів, а також рішень Європейського Суду з прав людини та судової практики України.

Метою статті є аналіз теоретичних засад, законодавства та судової практики щодо захисту соціальних прав осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України, визначення основних проблем та розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у цій сфері та механізму його реалізації.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабна збройна агресія сьогодні є чи не найголовнішою причиною порушень прав і свобод людини та громадянина не лише тому, що вносить певні корективи у використання прав людини, а й тому, що регулярно завдає матеріальної та моральної шкоди громадянам, порушуючи та руйнуючи нормальний спосіб життя українських громадян. Життя практично всіх українців змінилося після 24 лютого 2022 р. Загроза життю змусила людей виїжджати з територій, де ведуться активні бойові дії, на менш безпечні території у межах держави або за кордон.

Слід відзначити, що сьогодні питання щодо визначення поняття осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України, законодавством не врегульовано. Перехідними положеннями Закону України «Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб унаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» № 4071-IX [6] передбачено, що Кабінет Міністрів має розробити та надати на розгляд парламенту проект закону про підтримку осіб, особистим немайновим правам яких завдано шкоди внаслідок збройної агресії РФ проти України. Частина 4 ст. 10 цього закону визначає, що до повноважень уряду відноситься визначення категорій постраждалих осіб. Це слугуватиме забезпеченню уніфікованого, справедливого і сталого підходу до захисту прав таких осіб. Однак дотепер коло таких осіб не визначено. Окрім того, більшість наукових досліджень у цій сфері в останні роки було присвячено захисту прав саме тимчасово переміщених осіб та біженців. Цілковитого погоджуємося з Н. Камінською та В. Бойко, що, незважаючи на відмінні статуси внутрішньо переміщених осіб і біженців, з-поміж джерел регулювання їхнього статусу міжнародні механізми захисту прав і свобод мають низку спільних документів. Якщо біженці мають спеціальний механізм захисту за Конвенцією про статус біженців 1951 р., Протоколом щодо статусу біженців 1967 р., то ВПО набувають такий захист опосередковано, оскільки перебувають під законним захистом свого уряду [9, с. 60]. На нашу думку, категорія осіб, постраждалих від військової агресії росії проти України, не обмежується лише категоріями внутрішньо переміщених осіб та біженців. Безумовно,

до таких категорій належать особи, які залишаються на окупованій території чи території активних бойових дій, особи, яким завдано матеріальні та нематеріальні збитки, особи, які зазнали шкоди життю і здоров'ю, депортовані діти та ін. Нормативне визначення та закріплення такої категорії дасть змогу уникнути їх дискримінації, уніфікувати надання соціального захисту та соціальних послуг.

До міжнародних нормативних актів, які передбачають захист прав осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України, можна віднести такі нормативні акти, як: Загальна декларація прав людини [12], Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [13], Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [14], Декларація про право на розвиток [15], Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод [16], Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва [17], Конвенція про статус біженців [18] тощо. Ці міжнародно-правові акти охоплюють значне коло соціальних прав (відновлення або отримання документів, працевлаштування, відновлення та отримання пенсійних виплат, грошових допомог, медичної допомоги, тимчасового житла). Вони є важливим допоміжним складником національної політики у сфері захисту прав осіб, які постраждали від російської агресії, оскільки дають змогу побудувати систему національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів із метою недискримінації даної категорії осіб.

У ст. 1 Конвенції про дискримінацію в галузі праці та знань № 111, прийнятій Міжнародною організацією праці 15 червня 1960 р., зазначено, що термін «дискримінація» охоплює: а) будь-яке розрізнення, недопущення або перевагу, що робиться за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, іноземного походження або соціального походження і призводить до знищення або порушення рівності можливостей чи поведінки в галузі праці та занять; б) будь-яке інше розрізнення, недопущення або перевагу, що призводить до знищення або порушення рівності можливостей чи поведінки в галузі праці та занять і визначається відповідним членом Організації після консультації з представницькими організаціями роботодавців і працівників, де такі є, та з іншими відповідними органами [19]. Цей міжнародний документ є важливим із погляду заборони дискримінації саме соціальних прав громадян.

Що ж стосується категорії внутрішньо переміщених осіб, то основним міжнародно-правовим актом у сфері регулювання їхнього статусу є Керівні принципи з питань переміщення осіб усередині країни ООН, які мають рекомендаційний характер. Парламентська Асамблея Ради Європи визнала, що «Керівні принципи» «становлять стандарт для урядів та інших відповідальних органів влади і міжурядових організацій і є важливим інструментом у їхній роботі з переміщеними особами». Уряд України підтримав «Керівні принципи» на Всесвітньому саміті 2005 р. за допомогою Рекомендації, прийнятої Комітетом Міністрів Ради Європи, через надання згоди щодо рішень, прийнятих Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), а також підтвердив застосовність «Керівних принципів» до поточної кризи переміщення в Україні. Положення «Керівних принципів» є основою законодавства України у цій сфері [20].

Національне законодавство у галузі недискримінації, звичайно, представлено, перш за все, Конституцією України. У ст. 24 Основного Закону міститься положення про те, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Окрім

того, Конституція України у ч. 1 ст. 43 передбачає, що держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [21].

Слід відзначити, що правовий статус осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України, регулюється такими спеціальними актами національного законодавства як: Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (із численними змінами та доповненнями) [3], який деталізує механізм забезпечення додатковими правами осіб, що постраждали від переміщення та підтвердили свій статус; Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» [22]; Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», який визначає правовий режим на тимчасово окупованій території України [23]; Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб», котрий визначає додаткові соціальні виплати для осіб, які зазнали внутрішнього переміщення [4]; Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання питання обчислення страхового стажу та пенсійного забезпечення» від 25 квітня 2024 р. [5]; Закон України від 20 листопада 2024 р. № 4071-IX «Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб унаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» [6] тощо.

Незважаючи на зміни у законодавстві, через низку недоліків та застарілі норми виникає необхідність ухвалити Закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» у новій редакції. Для цього в парламенті вже зареєстровано законопроект № 12301 [24]. Необхідність внесення змін потрібна для того, щоб запобігти непропорційним та неправомірним обмеженням прав внутрішньо переміщених осіб. Прикладом такого обмеження є ст. 40 Закону «Про Державний бюджет України на 2025 рік» [25], яка передбачає повернення до Пенсійного фонду України коштів, що розміщені на рахунках ВПО, у разі невикористання цих коштів протягом понад один рік. Таке положення вищезазначеного закону є протиправним позбавленням права власності внутрішньо переміщених осіб.

Окрім того, удосконалення законодавства також викликано тим, що на протязі десяти років особи, які перемістилися з окупованої території або території, де ведуться активні бойові дії, зазнають дискримінації щодо отримання пенсій. Органи Пенсійного фонду України пов'язують право на отримання пенсії з наявністю довідки про взяття на облік як особи, яка переміщується з окупованої території. Однак слід відзначити, що Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що ненадання позивачем, який не є внутрішньо переміщеною особою, довідки про взяття його на облік як особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення АТО, не є підставою для невиплати позивачу страхових виплат [26]. У рішенні Верховного Суду у зразковій справі про припинення виплати пенсії внутрішньо переміщеній особі від 03.05.2018 у справі № 805/402/18 [27] суд докладно проаналізував статус внутрішньо переміщеної особи та дійшов висновку, що спеціальний статус внутрішньо переміщеної особи не може підміняти собою жоден із

закріплених у Конституції України конституційно-правових статусів особи та не є окремим конституційно-правовим статусом особи. Проте реєстрація особи як внутрішньо переміщеної надає можливість державним органам урахувати її особливі потреби. Серед таких особливих потреб – доступ до належного житла та правової допомоги, доступ до спеціальних державних програм, зокрема адресних програм для внутрішньо переміщених осіб, тощо. Очевидно, що статус внутрішньо переміщеної особи надає особі спеціальні додаткові права, не звужуючи між тим обсяг конституційних прав та свобод особи та створюючи додаткові гарантії їх реалізації. У зв'язку із цим необхідне запровадження обов'язкового оцінювання потреб переміщених осіб на різних етапах переміщення для визначення обсягу додаткових гарантій, які надаються людині, зокрема фінансової допомоги у вигляді допомоги на проживання, здійснення соціальних і пенсійних виплат ВПО на загальних підставах незалежно від дати.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», внутрішньо переміщені особи користуються тими ж правами та свободами відповідно до Конституції, законів України та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України. Тож положення цього Закону і підзаконних правових актів, прийнятих на його виконання, можуть тлумачитися з метою розширення гарантій дотримання прав тимчасово переміщених осіб, а не звуження змісту чи обсягу їхніх прав.

Що стосується мешканців окупованих територій, то Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання питання обчислення страхового стажу та пенсійного забезпечення» [5] мав на меті спростити механізм отримання пенсій громадянами України, що проживають на тимчасово окупованій території або під час тимчасової окупації виїхали на підконтрольну уряду України територію. Однак відсутність механізму реалізації цього Закону унеможливило повернення неотриманих сум пенсій [28].

Важливим кроком у захисті соціальних прав громадян, постраждалих від військової агресії росії, є прийняття 27 лютого 2025 р. Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України», який набирає чинності з 01.01.2026 [29]. Закон спрямований на врегулювання питання пенсійного і соціального страхування осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України. Відповідно до положень цього Закону, за вказану категорію громадян сплату єдиного соціального внеску здійснюватиме Пенсійний фонд України. Це дасть змогу включити періоди перебування у полоні до страхового стажу таких осіб, що є необхідною умовою для реалізації їхніх прав на пенсійне забезпечення, а також отримання інших соціальних виплат відповідно до чинного законодавства.

Окрім того, Закон установлює, що у разі звільнення таких осіб вони матимуть право на сплату єдиного соціального внеску за рахунок держави протягом шести місяців після звільнення. Також передбачається, що єдиний соціальний внесок буде сплачуватися за весь період незаконного позбавлення свободи, включаючи час до набрання чинності цим Законом. Прийняття цього Закону є важливим кроком у забезпеченні державних гаран-

тій соціального захисту громадян, які стали жертвами збройної агресії, що сприятиме відновленню їхніх прав та забезпеченню соціальної справедливості.

Проблемою реалізації соціальних прав осіб, які проживають на окупованій території, є також питання реєстрації актів цивільного стану. Тож потребує врегулювання питання щодо особливостей державної реєстрації актів цивільного стану, що відбулися на тимчасово окупованій росією території України. Після початку окупації частини території росія використовувала різні підходи до поширення свого законодавства на окуповані території України: або відразу незаконно поширила на цю територію своє законодавство, як сталося з тимчасово окупованою територією АР Крим і міста Севастополя ще в 2014 р., або як у ситуації з тимчасовою окупацією територій Донецької та Луганської областей, здійснювала контроль за цими територіями через свої окупаційні адміністрації без включення цих територій до свого складу. Проте з вересня 2022 р. після неправомірного включення частин Донецької, Запорізької, Луганської та Херсонської областей до складу росії внесення відповідних положень до конституції росії все законодавство країни-агресора застосовується до всіх тимчасово окупованих територій України однаково. Росія порушує, таким чином, норми міжнародного гуманітарного права. Однак слід підкреслити, що окупація не може призводити до переходу суверенітету від держави, територія якої окупована, до держави, що окупує. Саме на цій підставі держава-окупант зобов'язана поважати законодавство окупованої держави в максимально можливому обсязі. Однак росія від самого початку не розглядала окупацію українських територій як тимчасову [30]. На цей час усі документи, видані на тимчасово окупованій території України, оформлені або відповідно до російського законодавства, або відповідно до «законодавства» так званих ДНР та ЛНР, Україна не визнає. Виняток становлять документи, що підтверджують факт народження, смерті, реєстрації (розірвання) шлюбу особи, проте навіть для цих документів діє цілковито судово проведена, яка передувала оформленню українських документів державного зразка. Можливість визнавати та підтверджувати в адміністративному порядку акти цивільного стану, що мали місце на тимчасово окупованій території України, сприятиме реалізації соціальних прав громадян, які постраждали від неправомірних дій держави-окупанта.

Під час реалізації пенсійних прав указаної категорії виникають питання щодо обчислення страхового стажу. Цілковито зрозуміло, що Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання питання обчислення страхового стажу та пенсійного забезпечення» [5] визначено, що не зараховуються до страхового стажу періоди трудової діяльності особи, яка після 19 лютого 2014 р. проходила військову службу (службу) у Збройних силах, органах внутрішніх справ, органах державної безпеки, поліції, інших військових формуваннях, перебувала на посадах державної служби, на посадах в органах місцевого самоврядування у відповідних органах (формуваннях) російської федерації, добровільно обіймала посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у незаконних органах влади, утворених на тимчасово окупованій території України, зокрема в окупаційній адміністрації держави-агресора, у незаконних судових або правоохоронних органах, а також добровільно брала участь у незаконних

збройних чи воєнізованих формуваннях, утворених на тимчасово окупованій території України, або у збройних формуваннях держави-агресора. Водночас держава має виробити чіткі підходи до оцінки стажу, здобутого людиною за іншими видами діяльності. Щонайменше має бути визначено розуміння можливості врахування досвіду трудової діяльності на тимчасово окупованій території України для підтвердження досвіду роботи за певним напрямом чи спеціальністю. Таке врахування може мати своє обмеження або слугувати доступом до процедури підтвердження наявних знань, ураховуючи різницю стандартів роботи в різних галузях (особливо в контексті євроінтеграції). Безумовно, це має значення для осіб, які покидають тимчасово окуповану територію у зв'язку з виїздом на підконтрольну Україні територію, а також для залучення людей до роботи після деокупації територій.

Висновки. Таким чином, військова агресія росії змусила Україну реагувати на проблеми громадян, що постраждали внаслідок військових дій. І досі стан захисту соціальних прав осіб, постраждалих у результаті військової агресії росії проти України, не є досконалим ані з погляду законодавства, ані з погляду практики. Сьогодні питання щодо визначення категорії осіб, які постраждали від військової агресії росії проти України, не визначено з погляду як науки, так і законодавства. Більшість науковців відносять до цієї категорії внутрішньо переміщених осіб та біженців, однак ця категорія включає більш широке коло осіб, таких як мешканці окупованих територій, особи, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи, депортовані

діти та ін. Нормативне визначення та закріплення такої категорії дасть змогу уникнути дискримінації, уніфікувати механізм надання соціального захисту та соціальних послуг.

Необхідно спростити механізм поновлення та виплати пенсії громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території України; виключити додаткові обмежувальні вимоги щодо соціального захисту до осіб, тимчасово переміщених до 24 лютого 2022 р.; установити можливість визнавати та підтверджувати в адміністративному порядку актів цивільного стану, що мали місце на тимчасово окупованій території; виробити чіткі підходи до оцінки стажу, здобутого людиною на окупованій території за іншими видами діяльності, ніж ті, включення яких до страхового стажу заборонено Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання питання обчислення страхового стажу та пенсійного забезпечення».

Потребують подальших досліджень питання визначення способу обліку страхових внесків, сплачених особами на тимчасово окупованій території України до бюджету держави-агресора як одного з видів шкоди, що підлягає стягненню з росії для подальшого впровадження процедури докупівлі страхового стажу таким особам. Необхідне також напрацювання підходів до верифікації судових рішень, винесених на окупованих територіях. Варто зазначити, що під час напрацювання механізму верифікації судових рішень важливо оцінювати спроможність судової системи України і перспективне навантаження у разі запровадження такої системи верифікації судових рішень окупаційної влади.

Список використаних джерел

1. Офіс міграційної політики. Чи будуть українці повертатися? *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OuKA6YCDbX8> (дата звернення: 13.08.2025).
2. Дороніна О. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб до місцевих ринків праці: виклики та перспективи. *Розвиток ринку праці в умовах глобалізаційних зрушень: виклики для України* : зб. матеріалів III Всеукр. науково-практ. конф., м. Київ, 24 квітня 2025 р. Київ, 2025. С. 119–121.
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 24 грудня 2015 р. № 921-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921-19#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання питання обчислення страхового стажу та пенсійного забезпечення : Закон України від 25 квітня 2024 р. 3674-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-20#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
6. Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб унаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України : Закон України від 20 листопада 2024 р. № 4071-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4071-20#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
7. Галихметов І. Змістовна характеристика прав внутрішньо переміщених осіб та хост-територіальних громад. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 63–68.
8. Ляшко О.О. Соціальні права мешканців окупованих територій: проблеми реалізації. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2019. Т. 30(69). № 2. С. 34–38.
9. Камінська Н., Бойко В. Міжнародно-правові стандарти захисту внутрішньо переміщених осіб: теоретичні та практичні аспекти. *ScienceRise: Juridical Science*. 2023. № 3(25). С. 57–63.
10. Ногас Н. Міжнародний захист прав біженців і переміщених осіб. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 1. С. 110–116. DOI: 10.35774/app2024.01.110.
11. Торяник В.О. Правові засади інтеграції (реінтеграції) внутрішньо переміщених осіб і громадян, які тимчасово перемістилися за кордон : дис. ... доктора філос. : 081. Суми, 2024. 235 с.
12. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 13.08.2025).
13. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 13.08.2025).
14. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 13.08.2025).
15. Декларація про право на розвиток від 4 грудня 1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_301#Text (дата звернення: 13.08.2025).

16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.07.1950, ратифікована Законом від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 13.08.2025).
17. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 01 серпня 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text (дата звернення: 13.08.2025).
18. Конвенція про статус біженців від 28 липня 1951 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (дата звернення: 13.08.2025).
19. Конвенція МОП про дискримінацію в галузі праці та знань № 111 від 15 червня 1960 р. № 111. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161#Text (дата звернення: 13.08.2025).
20. Керівні принципи з питань переміщення осіб усередині країни ООН. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/kerivni-principi-oon-z-pitan-vnutrishnogo-peremishchennya-vseredini-krayini> (дата звернення: 13.08.2025).
21. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
22. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 р. № 1382-IV (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text> (дата звернення: 13.08.25).
23. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 13.08.25).
24. Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та інших законів України : проєкт Закону № 12301 URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennia-zmin-do-zakonu-ukrayiny-pro-zabezpechennia-prav-i-svobod-vnutrishnyo-peremishchenykh-osib-ta-inshykh-zakoniv-ukrayiny> (дата звернення: 14.08.2025).
25. Про Державний бюджет України на 2025 рік : Закон України від 19 листопада 2024 р. 4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (дата звернення: 14.08.2025).
26. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 20.09.2018 № 243/3505/16-ц. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VS181765> (дата звернення: 14.08.2025).
27. Рішення Верховного Суду України від 03 травня 2018 р., судова справа № 805/402/18-а. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73869341> (дата звернення: 14.08.2025).
28. Мирний М. Як захистити права потерпілих від війни: правозахисна коаліція оголосила 13 пріоритетних кроків. 22.01.2025. URL: <https://zmina.info/articles/yak-zahystyty-prava-poterpylyh-vid-vijny-rosiyan-pravozahysna-koaliciya-ogolosyla-13-priorytetnyh-kroktiv/> (дата звернення: 14.08.2025).
29. Про внесення змін до деяких законів України щодо сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за осіб, стосовно яких установлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України : Закон України від 27.02.25 № 4280-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4280-20#Text> (дата звернення: 14.08.2025).
30. Аналітична записка «Якими можуть бути підходи щодо документів, виданих в окупації?». *Центр прав людини ZMNA*. URL: <https://zmina.ua/publication/analitichna-zapyska-yakymy-mozhut-but-y-pidhody-shhodo-dokumentiv-vydanyh-v-okupatsiyi/> (дата звернення: 13.08.2025).

References

1. Ofis mihratsiinoi polityky (2025, 21 travnia). Chy budut ukrainsi povertatys? [Video]. YouTube. [Office of Migration Policy. (2025, May 21). Will Ukrainians Return? [Video]. YouTube]. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=OuKA6Y-CDbX8> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
2. Doronina, O. (2025). Intehratsiia vnutrishno peremishchenykh osib do mistsevykh rynkiv pratsi: vyklyky ta perspektyvy [Integration of internally displaced persons into local labor markets: challenges and prospects]. *Rozvytok rynku pratsi v umovakh hlobalizatsiinykh zrushen: vyklyky dlia Ukrainy : zb. materialiv III Vseukr. naukovo-prakt. konf.* Kyiv, 119–121 [in Ukrainian].
3. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib, Zakon Ukrainy № 1706-VII (2025) [On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons, Law of Ukraine No. 1706-VII (2025)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
4. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo posylennia harantii dotrymannia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib, Zakon Ukrainy № 921-VIII (2015) [On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Strengthening Guarantees of Respect for the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons, Law of Ukraine No. 921-VIII (2015) (Ukraine)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921-19#Text> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
5. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vrehuliuvannia pytannia obchyslennia strakhovoho stazhu ta pensiihoho zabezpechennia, Zakon Ukrainy № 3674-IX (2024) (Ukraine). [On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding the Regulation of the Calculation Length of Service and Pension Provision, Law of Ukraine No. 3674-IX (2024) (Ukraine)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-20#Text> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
6. Pro oblik informatsii pro shkod, zavdanu osobystym nemainovym pravam fizychnykh osib vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy, Zakon Ukrainy № 4071-IX (2024) (Ukraine) [On recording information about damage caused to the personal non-property rights of individuals as a result of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, Law of Ukraine No. 4071-IX (2024) (Ukraine)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4071-20#Text> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
7. Haliakhmetov, I. (2022). Zmistovna kharakterystyka prav vnutrishno peremishchenykh osib ta khost-terytorialnykh hromad [Content characteristics of the rights of internally displaced persons and host territorial communities]. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 4, 63–68. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.11> [in Ukrainian].
8. Iliashko, O.O. (2019). Sotsialni prava meshkantsiv okupovanykh terytorii: problemy realizatsii [Social rights of residents of temporarily occupied territories: problems of realization]. *Vcheni zapysky TNU im. V.I. Vernadskoho. Seriya: yurydychni nauky*, 30 (69), 34–38. [in Ukrainian].

9. Kaminska, N., & Boiko, V. (2023). Mizhnarodno-pravovi standarty zakhystu vnutrishno peremishchenykh osob: teoretychni ta praktychni aspekty [International legal standards for the protection of internally displaced persons: theoretical and practical aspects]. *ScienceRise: Juridical Science*, 3(25), 57–63. DOI: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2023.286478> [in Ukrainian].
10. Nohas, N. (2024). Mizhnarodnyi zakhyst prav bizhentsiv i peremishchenykh osob [International protection of the rights of refugees and displaced persons]. *Aktualni problemi pravoznavstva*, 1(1), 110–116. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2024.01.110> [in Ukrainian].
11. Toriannyk, V.O. (2024). Pravovi zasady intehtatsii (reintehtatsii) vnutrishno peremishchenykh osob i hromadian, yaki tymchasovo peremistylysia za kordon [Legal principles of integration (reintegration) of internally displaced persons and citizens who temporarily moved abroad] : *Doctor of Philosophy degree*. Sumy [in Ukrainian].
12. Zahalna deklaratsiia prav liudyny (ros/ukr), Deklaratsiia Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii (1948). [Universal Declaration of Human Rights (Russian/Ukrainian), United Nations Declaration (1948)]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
13. Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava, Pakt Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii (1973) [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, United Nations Covenant (1973)]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
14. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava, Pakt Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii (1973). [International Covenant on Civil and Political Rights, United Nations Covenant (1973)]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
15. Deklaratsiia pro pravo na rozvytok, Deklaratsiia Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii (1986). [Declaration on the Right to Development, United Nations Declaration (1986)]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_301#Text (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
16. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod, Konventsiiia Rady Yevropy (2021). [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Council of Europe Convention (2021)]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
17. Zakliuchnyi akt Narady z bezpeky ta spivrobotnytstva v Yevropi : Akt Orh. Obiedn. Natsii vid 01.08.1975 [Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe: Act of the United Nations of 01.08.1975]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
18. Konventsiiia pro status bizhentsiv (ukr/ros) : Konventsiiia Orh. Obiedn. Natsii vid 28.07.1951 : stanom na 10 sich. 2002 r. [Convention relating to the Status of Refugees (Ukr/Rus): Convention of the United Nations of 28.07.1951: as of 10 Jan. 2002.]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
19. Konventsiiia pro dyskryminatsiiu v haluzi pratsi ta zaniat N 111 (ukr/ros) : Konventsiiia Mizhnar. orh. pr. vid 25.06.1958 № 111 : stanom na 24 cherv. 1975 r. [Convention concerning Discrimination in Respect of Employment and Occupation No. 111 (Ukr/Rus) : Convention Int. org. pr. of 25.06.1958 No. 111 : as of 24 Jun. 1975]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161#Text (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
20. Upovnovazhenyi Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny – Kerivni pryntsypy OON z pytan vnutrishnogo peremishchennia vsередni krainy. [Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine – UN Guiding Principles on Internal Displacement]. *Upovnovazhenyi Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny* Retrieved from: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/kerivni-principi-oon-z-pitan-vnutrishnogo-peremishchennia-vsередni-krayini> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
21. Konstytutsiia Ukrainy : vid 28.06.1996 № 254k/96-VR : stanom na 1 sich. 2020 r. [Constitution of Ukraine: dated 28.06.1996 No. 254k/96-VR: as of 1 Jan. 2020.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-VR#Text> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
22. Pro svobodu peresuvannia ta vilnyi vybir mistsia prozhyvannia v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 11.12.2003 № 1382-IV : stanom na 28 berez. 2024 r. [On freedom of movement and free choice of place of residence in Ukraine: Law of Ukraine dated 11.12.2003 No. 1382-IV: as of March 28, 2024.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
23. Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovyi rezhym na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 15.04.2014 № 1207-VII : stanom na 19 trav. 2024 r. [On ensuring the rights and freedoms of citizens and the legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine: Law of Ukraine dated 15.04.2014 No. 1207-VII: as of May 19, 2024.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
24. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osob» ta inshykh zakoniv Ukrainy [Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine «On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons» and Other Laws of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennia-zmin-do-zakonu-ukrayiny-pro-zabezpechennia-prav-i-svobod-vnutrishno-peremishchenykh-osib-ta-inshykh-zakoniv-ukrayiny> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
25. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2025 rik : Zakon Ukrainy vid 19.11.2024 № 4059-IX : stanom na 13 veres. 2025 r. [On the State Budget of Ukraine for 2025: Law of Ukraine dated 19.11.2024 No. 4059-IX: as of September 13, 2025.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
26. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 20.09.2018 r. № 243/3505/16-ts [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court dated September 20, 2018 No. 243/3505/16-ts.]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115842533> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
27. Rishennia Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 3 travnia 2018 roku, sudova sprava № 805/402/18-a [Decision of the Supreme Court of Ukraine dated May 3, 2018, case No. 805/402/18-a.]. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73869341> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].
28. Mynyi, M. (2025). Yak zakhystyty prava poterpilykh vid viiny: pravozakhysna koalitsiia oholosyla 13 priorytetnykh krokiv [How to protect the rights of war victims: human rights coalition announces 13 priority steps]. *ZMINA*. Retrieved from: <https://zmina.info/articles/yak-zahystyty-prava-poterpilyh-vid-viiny-rosiyan-pravozahysna-koalicziya-ogolosyla-13-priorytetnyh-krokv/> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].

29. Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo splaty yedynoho vnesku na zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia za osib, stosovno yakykh vstanovleno fakt pozbavlennia osobystoi svobody vnaslidok zbroinoi ahresii proty Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 27.02.2025 № 4280-IX. [On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Payment of a Single Contribution to Compulsory State Social Insurance for Persons in Respect of Whom the Fact of Deprivation of Personal Liberty as a Result of Armed Aggression Against Ukraine has Been Established: Law of Ukraine of 27.02.2025 No. 4280-IX.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4280-20#Textt> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].

30. Analitychna zapyska «Iakymy mozhut buty pidkhody shchodo dokumentiv, vydanykh v okupatsii?» [Analytical note «What can be the approaches to documents issued during the occupation?»]. ZMINA. Retrieved from: <https://zmina.ua/publication/analitychna-zapyska-yakymy-mozhut-but-pidkhody-shhodo-dokumentiv-vydanyh-v-okupatsiyi/> (data zvernennia: 13.08.2025) [in Ukrainian].

Kniazkova Liubov,

Candidate of Law, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Law

(Mariupol State University, Kyiv)

Associate Professor at the Department of Languages and Humanities

(Limited Liability Company "Technical University "Metinvest Polytechnic", Zaporizhzhia)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6681-980X>

**ON SOME ISSUES OF PROTECTION OF THE RIGHTS OF PERSONS
WHO HAVE SUFFERED FROM RUSSIA'S MILITARY
AGGRESSION AGAINST UKRAINE**

The article is devoted to the study of the problems of protecting social rights of persons who suffered from the military aggression of Russia against Ukraine. Today, full-scale armed aggression is perhaps the most important cause of violations of human and civil rights and freedoms not only because it makes certain adjustments to the use of human rights, but also because it regularly causes material and moral harm to citizens, disrupting and destroying the normal way of life of Ukrainian citizens. It is determined that the state of protection of social rights of persons who suffered as a result of the military aggression of Russia against Ukraine is not perfect either from the point of view of legislation or from the point of view of practice. The regulatory acts and practice of applying legislation regarding the specified category of persons are analyzed. The author emphasizes that the legislation does not define the categories of citizens who are the victims of the military aggression in Ukraine. The conclusion is made about the need for legislative consolidation of these categories in order to ensure non-discrimination and unification of social security and the provision of social services.

It is emphasized that persons who have suffered from the Russian aggression have the same constitutional status as other citizens, and laws and by-laws may be adopted in the light of expanding guarantees of observance of the rights of such persons, and not narrowing the content or scope of their rights. The differences in the social protection of persons displaced from the territories occupied before February 24, 2022 are identified. The measures are proposed for a unified approach to the social protection of persons who have suffered from the Russian aggression against Ukraine in order to eliminate discrimination against this category of persons.

The draft laws registered in the Verkhovna Rada of Ukraine are analyzed and their own proposals are made to improve the legislation on social protection of persons who suffered from military actions. In order to prevent discrimination against the persons located in the occupied territory of Ukraine, it is proposed to improve the mechanism for paying them pensions for the past time.

The author proposes to establish the possibility of recognizing and confirming acts of civil status in an administrative manner that took place in the temporarily occupied territory. The need to define a clear approach of the state to the assessment of the work experience gained by a person in the occupied territory in other types of activities than those whose inclusion in the insurance experience is prohibited by the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Regulating the Issue of Calculating the Insurance Experience and Provision of Pension» is emphasized. It is determined that such an approach is an important step in ensuring state guarantees of social protection of citizens who have become victims of armed aggression, and is aimed at restoring their rights and ensuring social justice.

The need to create a modern system of social protection in Ukraine, focused on providing citizens with social rights and guarantees, supporting vulnerable groups of the population, in particular, persons who have suffered in connection with the military aggression of Russia against Ukraine, is noted.

Key words: persons suffered from Russia's military aggression against Ukraine, social rights, temporarily displaced persons, social protection, occupied territory.

Надіслано до редколегії 19.08.2025
Рекомендовано до публікації 17.09.2025
Опубліковано 21.11.2025